

SCURTA ANALIZA A SITUATIEI POPULATIEI DE URS IN JUDETUL COVASNA

ing. POP Ioan Mihai

Summary. One of the most important area from Romania related to the distribution of the Brown bear, is Covasna County. The high density of brown bears in this area shows an efficient management, who is developed on the local hunting traditions. Any management plan for any species, is based on a quantitative analysis, in this context the Covasna County is in a strange situation because here were officially identified the highest density of brown bears from Romania. Because the numbers are sometimes exaggerated by hunters, I consider that the identification of another characteristics, other then the number of the bears, is much more important for the management of bear in Covasna and Romania. The Relationship between bears and other large carnivores, the distribution of males and females, the age structure are at this point much more use full indicators to establish the conservation status. Not in the last place is necessary to have a very good evaluation on damages and accidents in which bears and human are involved, because the cohabitation is very important for the bear management.

Rezumat. Județul Covasna reprezintă una dintre cele mai importante zone din România în ceea ce privește prezența ursului brun. Densitate mare a urșilor din această zonă indică un management eficient, ce are la bază tradiția vânătorii. Orice plan de gestionare a unei specii are la bază analiza cantitativă a distribuției speciei, în acest context județul Covasna se găsește într-o situație atipică în ceea ce privește efectivele de urs, oficial fiind identificate cele mai ridicate densități. Deoarece uneori cifrele sunt exagerate de către cei care realizează aceste evaluări, cred că este mult mai importantă identificarea altor caracteristici ale populației de urs din Covasna și chiar din România. Astfel relația cu alte specii de carnivore, structura pe sexe, structura pe vârstă a populației de urs reprezintă indicatori mult mai eficienți în stabilirea statutului de conservare a acestei specii. Nu în ultimul rând, evaluarea continuă a pagubelor provocate de urs, precum și numărul și condițiile în care se înregistrează accidente în care sunt implicați oameni și urși, pot contribui constructiv la managementul ursului.

Aspecte generale

Ursul brun (*Ursus arctos arctos*) face parte din Ordinul *Carnivora*, familia *Ursidae*. Originea sa este una asiatica, migratia sa spre Europa având loc în Pleistocen.

Ursul este cel mai mare carnivor al Europei, deși dieta sa este una omnivoră. Situat altitudinal între 800 și 1800 de metri, habitatul ursului este caracterizat de vegetația forestieră, care îi asigura acestuia atât adăpost cât și hrană. Au fost observați urși și la altitudini mai joase de cca 500 m cât și la altitudini de 2500, în funcție de sursa de hrană și de mișcările sezoniere ale indivizilor (Micu I. 1998).

Se estimează că în Europa există cca 14.000 exemplare de urs brun, în 10 populații fragmentate. Cea mai mare populație de urs, exceptând Rusia se găsește în munții Carpați. În România, populația de urs este localizată pe o suprafață de cca. 50 000 km², efectivele fiind estimate la cca. 5000 - 5500 de exemplare.

La noi în tara se găsește specia urs brun (*Ursus arctos arctos*). Ursul din Carpați are o lungime care variaza între 150-250cm, o înălțime în greaban de 90-150 cm și o greutate medie de 250 kg. Coloritul este variat putând fi de la maro deschis pâna la negru dar de obicei este de culoare maro închis (Micu I. 1998).

Constitutia ursului este foarte robusta și impresioneaza cocoșa dintre umeri, formată din

mușchi enormi cu ajutorul cărora poate să dezgroată rădăcini, larve, cuiburi de mamifere mici. Deși în aparență pare greoi, în caz de primejdie el poate fi foarte rapid în deplasare.

Labele au cinci degete care se termină cu gheare imense de 5-10 cm în forma de seceră. Datorita acestora ursul este un bun cățărat și săpător. Ghearele sunt folosite pentru desfacerea butucilor putrezi sau la răsturnarea pietrelor în căutarea de insecte, în special a furnicilor. Urmele lasate de urs sunt caracteristice și nu se pot confunda întrucât se pot distinge clar cele 5 degete dotate cu gheare. Urmele labelor posterioare sunt mai lungi.

Dentiția ursului indica dieta acestuia: are canini bine dezvoltati dar spre deosebire de celelalte carnivore suprafața molarilor destinata macinării este mai mare. Aceasta are rolul de a macina hrana vegetala. Dentiția ursilor indica deci un mod de viata omnivor. Urșii trăiesc în medie 20-25 ani, iar cea mai înaintată vârstă înregistrată în captivitate a fost de 47 ani.

Urșii de obicei duc o viața solitară și , dacă este posibil, se evită reciproc. De la această regulă face excepție în perioada de împerechere când masculul ramâne lângă femela pentru o vreme, precum și în perioada când ursoaica își crește puii. Urșii tineri de 2-3 ani pot ramâne împreună încă un timp destul de îndelungat după ce aceștia sunt părăsiți de mama. În afară de cele amintite, periodic, pe

teritoriile cu hrană abundentă, se pot observa mai multe exemplare, dar în acest caz între ei există o ierarhie strictă (Micu I. 1998).

Ursul preferă pădurile de fag și de stejar ale zonelor colinare, sau pădurile de conifere din zonele montane. Pe lângă abundența hranei, mărimea teritoriului folosit de urși este influențat și de efectul deranjant al activităților umane pe teritoriul respectiv, cât și prezența, respectiv lipsa locurilor de refugiu pentru animale.

Animal crepuscular, ursul poate fi activ și ziua, îndeosebi toamna când necesarul de hrană este mai ridicat, datorită pregătirii pentru iernat.

Estimarea efectivelor de urs în județul Covasna

Având cca. 47 % din suprafață acoperită cu vegetație forestieră, județul Covasna reprezintă în acest moment, județul cu cea mai mare densitate de urși din România. Conform ultimelor estimări oficiale, în județul Covasna traiesc cca. 900 de urși, ceea ce conduce la o densitate de 5,6 urși/10 km².

Evoluția populației de urs din județul Covasna și din România, a fost influențată direct și de condițiile socio economice existente după anul 1990.

După cum se poate observa începând cu anul 1990, efectivele au avut un trend descendent, până în anul 1994, după care acestea au crescut. În anul 2004, estimările din județul Covasna indicau o densitate de 4,1 urși/10 km², densitate care este cea mai apropiată de densitatea medie înregistrată în perioada 1990-2007, valoare considerată ca cea mai apropiată de realitatea din teren.

Pentru o analiză obiectivă a populației este necesară și o analiză a structurii populației pe sexe și vârstă. Astfel din datele deținute de APM Covasna (din evaluări comune cu gestionarii fondurilor de vânătoare) reiese faptul că această creștere masivă a efectivelor se datorează în principal puilor și urșilor tineri.

Dacă analizăm datele obținute din evaluările efectuate de APM Covasna în 17 fonduri de vânătoare, vom observa următoarea distribuție a urșilor pe clase de vârstă (Fig. 3).

Unul dintre motivele pentru care populația de urși a fost în continuă creștere în ultimii ani este datorat și sistemului de gospodărire a acestei specii și anume asigurarea hranei suplimentare la observatoarele de urs. În condiții de toamnă și primăvara, când necesarul de hrană al ursului este mai ridicat, asigurarea hranei suplimentare compusă din grane, granule concentrate, contribuie într-un mod semnificativ la alimentația ursului. Acest aspect contravine acțiunii de selecție naturală,

permițând și animalelor mai slabe să aibă asigurate un minim de hrană.

Deoarece ursul, în habitatul său are competitori redutabili, evoluția acestuia nu poate fi urmărită fără a avea o imagine de ansamblu și asupra celorlalte specii de carnivore prezente în județul Covasna. În urma estimărilor realizate de gestionari și de personalul APM, lupul principalul competitor al ursului în ceea ce privește alimentația carnivora a acestuia, este de asemenea foarte bine reprezentat. Habitatul ursului și al lupului se suprapun, între aceste două specii existând o importantă interacțiune. Astfel în ultimii ani au fost semnalate haite de lupi care urmăreau exemplare mai mici sau bolnave de urs, sau lupi care au consumat animalul ucis de urs. Având aceeași sursă de hrană animală, lupul și ursul au de asemenea o influență asupra populației de râs. Deși râsul are densități de cca. 1 exemplar la 2500 ha, habitatul râsului și al ursului se suprapune îndeosebi în zonele de iernare, zone cu stâncării care oferă siguranță celor două specii.

În perioada 2004 – 2007 s-a observat de asemenea o tendință ascendentă al efectivelor de lup și râs.

Nu excludem și apariția erorilor în metoda folosită la evaluare, și anume de numărare a urmelor. Se întâmplă frecvent ca urșii ce se află la limita dintre două fonduri de vânătoare să fie numărați de două ori, însă s-a încercat diminuarea erorilor apărute astfel.

Considerând datele prezentate ca și corecte, putem trage concluzia că pe teritoriul județului Covasna, numărul urșilor prezenți pe parcursul întregului an (luând în considerare și urșii din județele vecine care ierneză sau se hrănesc sezonier pe teritoriul județului nostru) reprezintă cca. 13% din efectivele estimate pe teritoriul României, și cca. 4% din efectivele estimate în Europa.

Exemplare recoltate în județul Covasna

Odată cu reorganizarea fondurilor de vânătoare, structura pe gestionari a acestora se prezintă în felul următor:

Tab. 1. Gestionari de fonduri de vânătoare în județul Covasna

Gestionar	Nr. fonduri de vânătoare în gestiune
AJVPS Covasna	21
Direcția Silvică	9
AVPS Balványos	1
AVPS Cerbul	1
Universitatea Transilvania Brașov	1
Club Romsilva	1

Interesul acestora pentru gestiunea ursului este unul ridicat datorită faptului că România a fost și încă este un paradis pentru cei care doresc să vâneze această specie. Însă un număr mare de urși presupune și cheltuieli suplimentare pentru hrană și în special pentru asigurarea despăgubirilor pentru pagubele provocate de aceștia gospodăriilor.

În perioada 2004-2007, gestionarii fondurilor de vânătoare au primit aprobările necesare pentru organizarea vânătorii la urs, fiind recoltate 102 exemplare. Acestea au fost împușcate atât din observatoare cât și la goană.

Chiar dacă valoarea în lei a unui exemplar de urs crește proporțional cu dimensiunea pe care o are, conform datelor furnizate de gestionari în ultimele trei sezoane au fost împușcate în special exemplare de dimensiuni medii.

Considerând că urșii extrași, cu punctaj de 300 – 400 puncte CIC, se încadrează în clasa a III a de vârstă și anume adulți, putem afirma că selecția realizată prin vânătoare nu a dezechilibrat proporția pe clase de vârstă.

Analizând dimensiunea blănii și a craniului la 99 de urși din cei 102 recoltați, sa calculat o medie a dimensiunilor, după cum urmează. (Tab. 2).

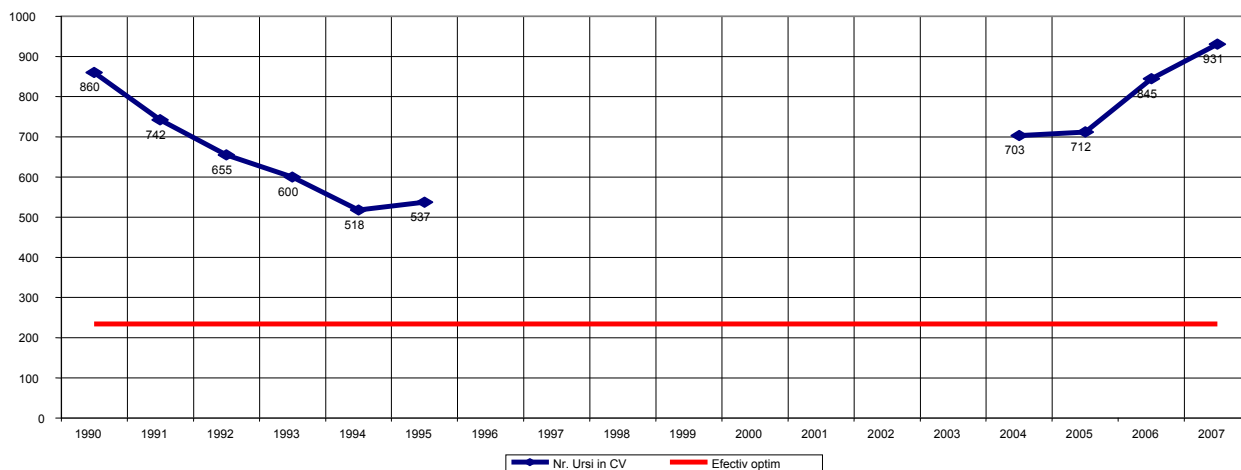

Fig. 1. Evoluția populației de urs în județul Covasna (sursa APM Covasna)

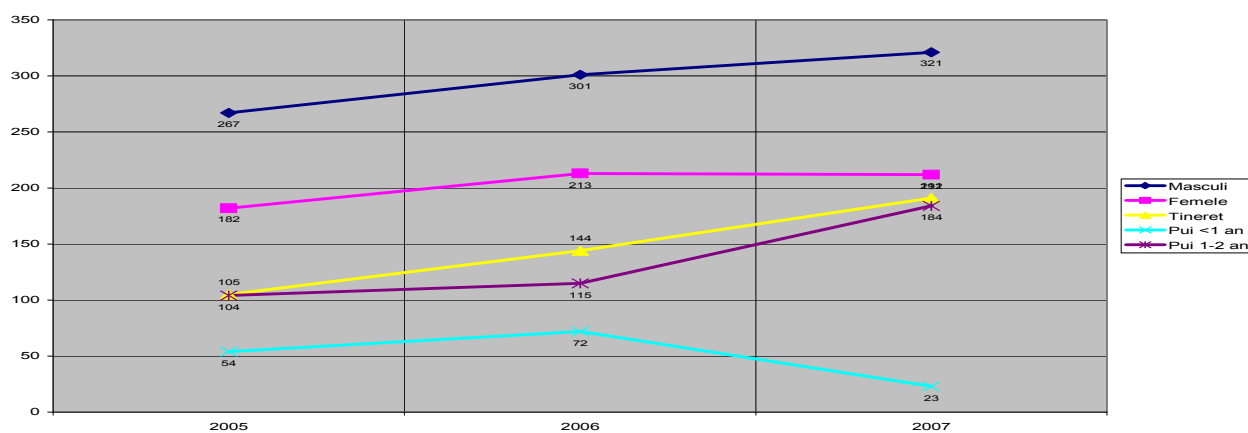

Fig. 2 Estimarea efectivelor pe sexe și vârstă

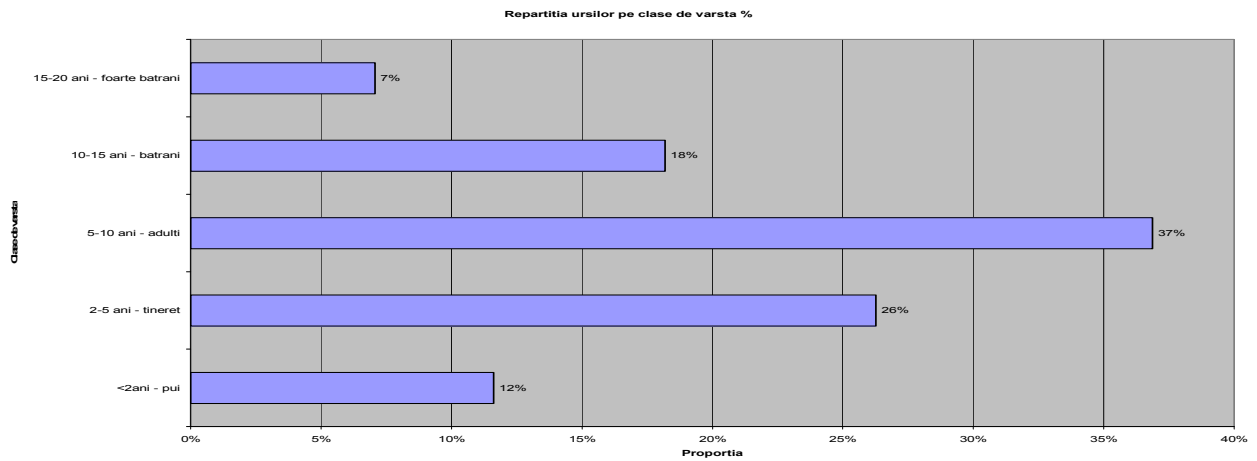

Fig 3. Repartiția pe clase de vârstă a ursilor (pe baza evaluărilor APM Covasna)

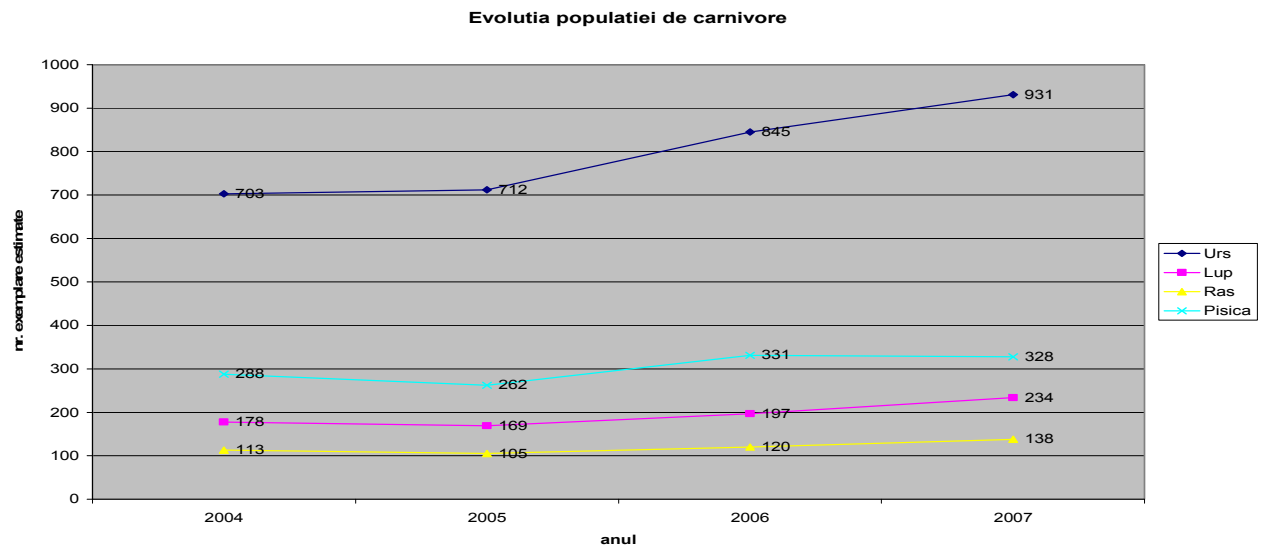

Fig. 4 Evaluarea populației de carnivore (sursa: gestionarii fondurilor de vânătoare)

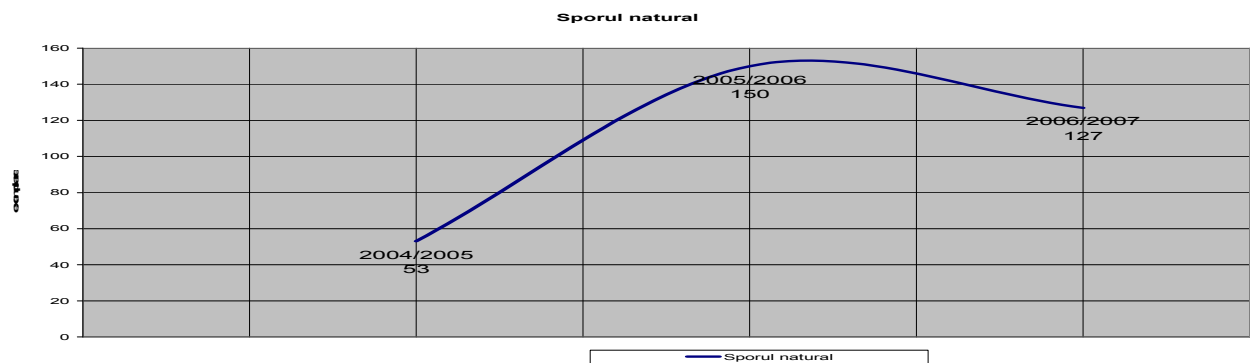

Fig. 5 Sporul natural în perioada 2004-2007

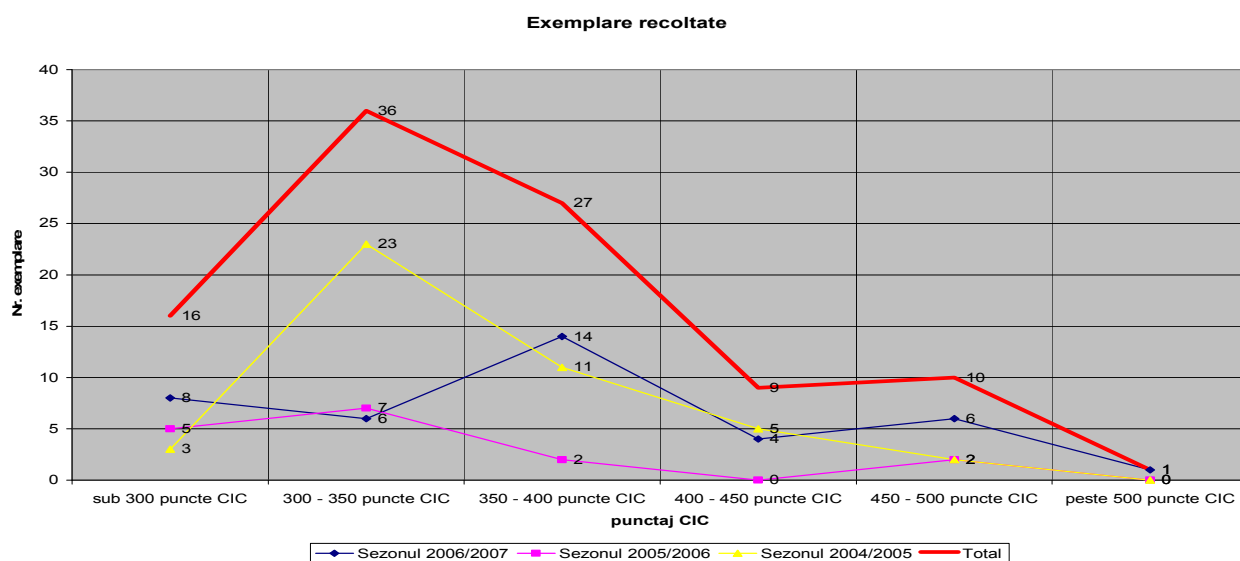

Fig. 6 Punctajul CIC al exemplarelor recoltate în perioada 2004-2007

Tab. 2 Dimensiuni medii al ursilor recoltati inperioada 2004-2007

	Media L blana	Media l blana	Media L Craniu	Media l Craniu
2004-2005	208.23	131.18	33.18	19.12
2005-2006	201.06	126.23	33.38	19.74
2006-2007	209.80	135.67	34.65	20.22
	206.36	131.03	33.74	19.69

Tab 3. Evidenta persoanelor tratate in sistemul public de sanatate in urma unor incidente

Anul	URS	MISTRET	VULPE	VIEZURE	LILIAC	VIPERA
1997	2	0	2	0	0	2
1998	2	0	10	0	3	0
1999	2	0	10	0	2	2
2000	1	0	0	0	1	3
2001	4	0	2	0	0	2
2002	1	0	0	0	1	1
2003	0	0	0	0	0	4
2004	1	0	12	0	1	1
2005	0	0	16	0	1	0
2006	1	1	25	0	1	3
2007	8	0	2	2	0	0
TOTAL	22	1	79	2	10	18

Tinând cont că numărul de exemplare recoltate la care s-a măsurat lungimea blanii jupuite și craniul reprezintă cca 10 % din efectivul estimat în anul 2007, valorile din tabelul de mai sus constituie valori medii pentru urșii din Covasna, exceptând bineînțeles puii de 1-3 ani.

Propuneri pentru gestionarea durabilă a populației de urs

Principala problemă în acest moment este lipsa acută de informații referitoare la ursul brun în județul Covasna. Lipsa fondurilor pentru activități de monitorizare face ca principala sursă de

informații să fie gestionarul fondului de vânătoare. Realizarea unui plan de management este necesară, însă acesta nu se justifică, dacă legislația în vigoare nu va permite aplicarea măsurilor stabilite în acesta. Acest aspect presupune descentralizarea sistemului și aplicarea măsurilor la nivel teritorial, funcție de specificul fiecărei zone. Planul de management al ursului realizat la nivel național, care însă nu a fost instituționalizat printr-o decizie a autorității responsabile, constituie mai mult o strategie generală decât un plan de acțiune clar conturat pentru conservarea populațiilor de urși. Este adevărat că autoritatea responsabilă, în acest caz Ministerul Mediului și Dezvoltării Durabile, trebuie să asigure aplicarea unor măsuri uniforme privind gestionarea acestei specii, însă realitatea din teren e ușor diferită în contextul în care în județe precum Maramureșul, populația de urși este mult mai apropiată de populația optimă decât în județul Covasna. Această diferență impune măsuri speciale de conservare, greu de identificat în contextul în care o specie protejată are un efectiv foarte ridicat.

Limitarea pagubelor produse de urși este marea provocare, deoarece în acest moment nu există o evidență centralizată a acestora la nivel de județ. În lipsa acestei centralizări putem doar estima dimensiunea pagubelor. Acest aspect este foarte important deoarece apariția ursilor în zone locuite intens circulate, poate fi considerat ca indicator al stresului crescând datorat numărului de exemplare pe unitatea de suprafață.

Tinând cont că activitățile umane din habitatul ursului sunt din ce în ce mai intense precum și de faptul că, atunci când e vorba de hrana, ursul este un oportunist, este inevitabilă apariția incidentelor în care sunt implicați oameni și apariția pagubelor. Interacțiunea om-urs este un aspect care trebuie limitat deoarece în asemenea situații viața omului este pusă în pericol. Totodată simțit de către populație ca o amenințare, ursul va deveni tinta predilectă a braconierilor, otrăvirea lor fiind la îndemână oricărei persoane.

În perioada 1997- iunie 2007, conform informațiilor deținute de DSP Covasna, precum și a informațiilor ulterioare, statistica accidentelor, tratate în sistemul public de sănătate, cauzate de specii de animale din fauna sălbatică, se prezintă astfel în Tab. 3.

Din aceste 22 de cazuri, în care au fost implicați urși, 3 s-au soldat cu decesul persoanelor atacate.

Gestionarii fondurilor de vânătoare reprezintă în acest moment o pârghie foarte eficientă pentru asigurarea unui statut favorabil de conservare a acestei specii, care conform evaluării realizate de Comisia Europeană are un statut vulnerabil la nivelul României.

Trebuie știut faptul că de la vulnerabil la periclitat este o distanță foarte mică, în contextul în care evaluările sunt mai mult estimări realizate folosind o metodă care permite erori umane semnificative. Menținerea populației de urși în acest moment este mai mult o problemă de management decât o problemă de conservare, iar acest management trebuie susținut prin activități continue de conștientizare a populației.

Fig. 7 Urs tanar (cca. 4-5 ani)

Fig. 8 Urs matur

Fig. 9 Urs tanar (cca. 3 ani)

Fig. 10 Ursoaica cu pui

Fig. 11 Observator urs
Foto: Pop I. M., Gog M.,
Berde L.

Bibliografie

- Micu I. 1998. Ursul Brun, Aspecte eco-etologice, Editura Ceres, Bucuresti
- Cotta V., Bodea, M., Micu, I. 2001. Vânătorul și vânătoarea în România, Editura Ceres, București,
- *** - APM Covasna – Evaluări realizate în colaborare cu gestionarii fondurilor de vânătoare